

נושא בחדשות

במערכה נותרו רפורמיסט "מתון" מול אולטרא קיצוני

בחירות ללא בוחרים

סבב הבחירות הראשון, שנערך ביום שישי האחרון באיראן חודש אחרי התרסקות מטוסו של הנשיא ראיסי, ייזכר בראש ובראשונה כמחולל היסטוריה בעצם אי ההכרעה, שתוביל את שני המועמדים שזכו במרבית הקולות לסיבוב נוסף ביום שישי הקרוב. שכן מאז המהפכה האסלאמית ב-1979 זו פעם שנייה בלבד שהאיראנים נתקלים בסיטואציה דומה בה מתקיימות בחירות חוזרות, כשהראשונה הייתה ב-2005 כשמחמוד אחמדינג'י אד ניצח את האשמי אכבר רפסנג'אני.

הצבעת אי אימון

ויש עוד רגע היסטורי פחות חגיגי, שהוביל למציאות הלא נוחה עבור המשטר האיראני, שניסה להעמיד פנים של אחדות ושל שליטה על העם ולכן קרא להמונים לנהור לקלפיות, אלא שהם הצביעו ברגליים והכריזו על מעין חרם בחירות, שבעיניהם הינן "מכורות" ולא ממש יכולות להשפיע על אורח חייהם. שכן הבחירות הנוכחיות רשמו שפל היסטורי חסר תקדים עם שיעור הצבעה של 40% בלבד מתוך כ-60 מיליון בעלי זכות ההצבעה מעל גיל 18. בעקבותיו ועדת הבחירות המרכזית דחתה את סגירת הקלפיות מ-18:00 לחצות, מה שלא שינה את התנועה אליהן שהמשיכה להיות דלילה במיוחד, חרף קריאות הנשיא חמינאי לצאת להצביע בטענה שהבחירות "עוזרות לרפובליקה האסלאמית להתגבר על אויביה".

המסר העיקרי המהדהד מהן הוא של הצבעת אי האימון במשטר בשיטת הבחירות הלא דמוקרטית, שבחרת לאלו מועמדים יינתן אישור להתמודד, ובטרור הדתי שהוא משליט, כולל דיכוי הנשים שהגיע לשיא במחאות החיג'אב. בראיונות שהעניקו צעירים איראנים ל"ניו יורק טיימס" הם הבהירו שממילא הם לא סומכים על אף אחד מהמועמדים, כשאחד מהם הוסיף בבוטות שטיפשי שלמישהו עוד יש תקווה באיראן של היום והשני הגדיר את מי שבכל זאת ממשיך להצביע, או שפוט של המערכת ומוכתב על ידה או תמים מכדי להבין לאן הוא נגרר.

משישה נותרו שניים

מתוך שישה מועמדים לנשיאות שאושרו ע"י מועצת שומרי החוקה באיראן (מועמדות אחמדינג'אד שוב נפסלה כמו בבחירות קודמות ומועמדתה של אשה נוספת לא אושרה) וקבלו את הגושפנקה של חמינאי נותרו ארבעה, אחרי ששניים החליטו לפרוש.

מבין הארבעה, שלושה הינם מהמחנה השמרני הקיצוני: סעיד ג'ילי בן 59 נציגו של המנהיג העליון עלי חמינאי במועצה העליונה לביטחון לאומי וחבר המועצה לאבטחת אינטרס המשטר, ששימש בעבר ראש צוות המו"מ של איראן בשיחות הגרעין ונחשב לקנאי וקיצוני ביותר גם מבחינת תוכניות הגרעין האיראניות, מוחמד באקר קאליבאף בן 62 יו"ר הפרלמנט האיראני שרק לאחרונה נבחר לכהונה נוספת בתפקיד ובעברו כיהן כראש עיריית טהראן ושימש בתפקידים צבאיים בכירים במשמרות המהפכה, שמשום שהוא נחשב בקו האמצע ורבים סימנו אותו כיורש של ראיסי, ושר הפנים לשעבר מוסטפה פורמוחמדי. הרביעי הנחשב לרפורמיסט מתון הוא שר הבריאות לשעבר מסעוד פזשכיאן, מנתח לב בן 69, המצדד בחזרה להסכם הגרעין שנחתם ב-2015, בהידוק הקשרים עם המערב וביצירת קשרים ידידותיים עם כל מדינות העולם מלבד ישראל. שהנשיא לשעבר רוחאני הגדיר אותו כמי שנחוש להחיות את הסכם הגרעין עם המעצמות וקרא לכן להצביע לו, "כי הוא היחיד

המסוגל להסיר את הסנקציות שפגעו קשות בכלכלת איראן.

הסיבוב הראשון הסתיים כאמור בלא הכרעה. יו"ר הפרלמנט הקיצוני מוחמד באקר קאליבאף סג כישלון וזכה ב-3.3 מיליון קולות בלבד מתוך כ-24.5 מיליון קולות. שר המשפטים והפנים לשעבר מוסטפא פור מוחמאדי זכה ל-206 אלף קולות וג'לילי ופזשכיאן גרפו יחד כ-80% מהקולות, פזשכיאן 10.4 מיליון קולות וג'לילי 9.4 מיליון. אבל כיון שלא הצליחו להשיג יותר מ-50% מהקולות יהיה עליהם להתמודד שוב ראש בראש ביום שישי הקרוב, מה שמוותר עדיין תקווה בידי הרפורמיסטים לנצח את האיש של חמינאי בבחירות החוזרות ולחולל שינוי כלשהו מבחינת חוקי הרפובליקה האסלאמית ואולי אף במדיניות החוץ האנטי מערבית.

שינוי בערבון מוגבל

השאלה הנשאלת היא האם יש בכלל סיכוי לשינוי בסגנון המשטר האיראני הקיצוני כיום והאם מועמד מתון יותר שיזכה מסוגל לחולל אותו, או שהוא יאלץ להמשיך להיות עושה דברם של אנשי משמרות המהפכה ושל המנהיג העליון חמינאי.

ד"ר רו צימט, חוקר בכיר ומומחה לאיראן במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) ובמרכז אליאנס ללימודים איראניים באוניברסיטת ת"א, סבור שהכל תלוי במועמד הנבחר. שכן תחת שלטון ג'לילי, הנחשב לאולטרה קיצוני אפילו בתוך המחנה השמרני, לא רק שלא יהיו שינויים במדיניות האיראנית, שתימשך פחות או יותר כמו בימי ראסי כלפי נשים ובכלל, אלא שאין סיכוי לשינוי חיובי כלשהו, גם לגבי חידוש השיחות עם ארה"ב בנושא הגרעין, שלא יהיה רלוונטי כלל.

לעומת זאת, אם פזשכיאן השונה מהותית מג'לילי יבחר, כאיש מרכז הממשיך פחות או יותר את דרכו של הנשיא רוחאני בענייני פנים ובענייני חוץ, יש יותר תקווה לשינוי. הן מבחינת הרצון לחדש את המשא ומתן עם האמריקאים בנושא הסכם הגרעין והן מבחינת הסתייגותו מהגברת

האכיפה על הלבוש האסלאמי והביקורת הנוקבת שהשמיע כלפי האופן בו דכאו את המחאות באיראן.

צריך לזכור שלמרות שנשיא העומד בראש הממשלה ומשמש גם כראש המועצה העליונה לביטחון לאומי הוא בעל השפעה על הרכב השרים, ברוב המקרים השינויים אינם תחת שליטתו. עדיין כל שר שימונה זקוק לאישור הפרלמנט ואם הוא משמעותי יותר כמו שר פנים ושר חוץ הוא מחויב גם באישורו של חמינאי.

אם פזשכיאן מעונין למשל להפוך את זורף, שהוא השתמש בו במערכת הבחירות, להיות שר חוץ אין סיכוי שהוא יקבל אישור משום שהוא נחשב למתון מדי. הוא יוכל להביא אדם שנחשב לפחות סדין אידם עבור חמינאי אבל פחות קיצוני ממה שג'לילי היה מבוא. בנוסף, הוא יוכל להתנגד לחוק העומד כרגע על הפרק, שנועד להחריק את הענישה על נשים ללא רעלה, אבל השינוי לא תלוי בו והחוק יוכל לעבור רק אם הפרלמנט יישלט ע"י שמרנים שירצו לאשר אותו. הוא יוכל להתנגד לסינון רשתות חברתיות כמו רוחאני אבל בסוף מי שיקבע הוא הממסד. כנ"ל לגבי המו"מ הגרעיני. כי גם אם הוא יהיה בעד חידוש המשא ומתן, המו"מ לא יוכל להתחדש כל עוד חמינאי יתנגד לו. אם פזשכיאן יזכה, ראשית לא תהיה הקצנה ושנית, בהינתן הסכמה ניתן יהיה לעשות שינויים מסוימים.

"שורה תחתונה היא שעשויים להיות שינויים אך לא דרמטיים, למשל בנושאים שאפשר לחזור בהם להסדרה כלשהי עם האמריקאים" - מדגיש ד"ר צימט - "למעט בתחומים מסוימים כמו במדיניות האזורית של איראן שבהם בוודאות לא יהיו שינויים, כיהם אינם באחריות הנשיא אלא באחריות משמרות המהפכה. ראינו שתחת אחמדינאג'ד ורוחאני היו שינויים אלא שבסופו של דבר השינוי המרכזי שהתאפשר, למשל במשא ומתן הגרעיני, היה בגלל שחמינאי עצמו נתן לו הכשר".

אחוזי ההצבעה יקבעו

יש הטוענים שאחרי הכל, הנשיא הוא בובה על חוט...